

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ • ИНСТИТУТ ПЕДАГОГИКИ И ПСИХОЛОГИИ
THE INSTITUTE OF PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGY
ЖАЛПЫ ЖӘНЕ ҚОЛДАНБАЛЫ ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСЫ • КАФЕДРА ОБЩЕЙ И ПРИКЛАДНОЙ ПСИХОЛОГИИ
DEPARTMENT OF GENERAL AND APPLIED PSYCHOLOGY

Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университетінің 90 жылдығына
және психология ғылымдарының докторы, профессор
Ақажанова Алма Тәуірбекқызының 70 жылдық мерейтойына арналған
**«ЗАМАНАУИ ҚОҒАМДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ПРАКТИКА: МӘСЕЛЕЛЕР, ТӘЖІРИБЕ, БОЛАШАҚ»**

атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практической конференции
**«ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА И ПРАКТИКА В СОВРЕМЕННОМ
ОБЩЕСТВЕ: ПРОБЛЕМЫ, ОПЫТ, ПЕРСПЕКТИВЫ»**

посвященной 90-летию Казахского Национального
Педагогического Университета имени Абая
и 70-летию со дня рождения доктора психологических наук,
профессора Акажановой Алмы Таурбековны

MATERIALS

International Scientific and Practical Conference
**«PRACTICE IN THE CONTEMPORARY SOCIETY:
PROBLEMS, EXPERIENCE AND PROSPECTS»**
devoted to the 90th Anniversary of the Abai Kazakh National
Pedagogical University and 70th Anniversary
of the Doctor of Psychological Science, Profes

УДК159.9 (063)

ББК 88.3

3-21

БАС РЕДАКТОР:

Т.О. БАЛЫҚБАЕВ – *Абай атындағы ҚазҰПУ-нің ректоры, п.ғ.д., профессор*

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Б.А. Әлмұхамбетов, А.Қ. Сатова, Э.Уайдуллақызы, А.Т. Ақажанова, М.Р. Мырзатаева

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

БАЛЫҚБАЕВ Т.О. – *ректор КазНПУ им. Абая, д.п.н., профессор*

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Альмухамбетов Б.А., Сатова А.К., Уайдуллақызы Э., Акажанова А.Т., Мырзатаева М.Р.

EDITOR:

BALYKBAYEV T.O. – *Rector of Abai KazNPU, d.of p.s., professor*

EDITORIAL BOARD:

Almukhambetov B.A., Satova A.K., Uaidullakzy E., Akazhanova A.T., Myrztatayeva M.P.

- 3-21 «Заманауи қоғамдағы психологиялық ғылым және практика: Мәселелер, тәжірибе, болашақ» атты халықар. ғыл.-практ. конф. материалдары\ Материалы межд. науч. - практ. конф. «Психологическая наука и практика в современном обществе: Проблемы, опыт, перспективы» \ materials intern. scien.-prac.conf. «Practice in the Contemporary Society: Problems, Experience and Prospects» – Алматы: Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, «Ұлағат» баспасы, 2018. – 456 б.

ISBN 978-601-298-673-0

Жинаққа конференцияға қатысушылардың төрт түрлі бағыттағы баяндамалары енгізілді: Психологиялық ғылым және практика тұлғаның кәсіби іс-әрекетінің саласы: тарихы және даму беталысы, Ұлттық «Мәңгілік ел» идеясы контексіндегі тұлғаның рухани-адамгершілік дамуының психологиялық негіздері, Психологиялық зерттеулер мен практикадағы инновациялық технологиялар, Психологтарды кәсіби даярлаудың және күзиреттілігін көтерудің өзекті мәселелері.

Жинақ жоғары оқу орнының оқытушыларына, докторанттарға, магистранттарға, педагогикалық және әлеуметтік-гуманитарлық мамандықта білім алушы студенттерге, білім беру саласындағы қызметкерлерге, психологтарға және көпшілік оқырман қауымға арналған.

В сборнике включены доклады участников конференции по четырем направлениям: Психологическая наука и практика как область профессиональной деятельности личности: история и тенденция развития, Психологические основы нравственно-духовного развития личности в контексте национальной идеи «Мәңгілік ел», Инновационные технологии в психологических исследованиях и практике, Актуальные проблемы профессиональной подготовки и повышения компетентности психологов.

Сборник адресован преподавателям, докторантам, магистрантам и студентам социально-гуманитарных и педагогических специальностей высших учебных заведений, психологам, работникам системы образования, а также широкому кругу читателей.

The conference includes reports of the participants of the conference among four areas: Psychological science and practice as an area of personaliy's professional activity: history and development trend. Psychological foundations of personaliy's moral and spiritual development in the context of national idea «Mangilik Yel». Innovative technologies for psychological researches and practice. Actual problems of professional preparation and increasing of psychologists' competence.

The collection is addressed for Teachers of High School, PhD Students, Master Students and for Students of Social, Humanitarian and Educational specialties of Higher Educational Institutions, also for Psychologists, Educators, and a wide range of readers.

УДК159.9 (063)

ББК 88.3

ISBN 978-601-298-673-0

© Абай атындағы ҚазҰПУ, «Ұлағат» баспасы, 2018

ЭМОЦИЯНЫ ЭЛЕКТРОЭНЦЕФОЛОГРАФИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ

«Эмоция – адамның шындықты уайымдауын сипаттайтын маңызды психикалық процесс. Эмоциялар – нервтіпсихикалық іс –әрекет тонусының жүйелі өзгермелі көрінісін сипаттаушы». [1, 1236]. Эмоция анықтамасы уайым ретінде (ал уайым - эмоция ретінде) екендігін психологтар ғана емес, физиологтар еңбектерінде де кездестіруге болады: «Эмоциялар – ашық көрініс беретін субъективті және барлық сезімдерді, адам уайымдарын – терең соққыдан жоғары қуаныш және әлеуметтік өмір түйсігі формасына дейінгі қамтитын ағзаның физиологиялық күйі» [2, 13 б].

Эмоцияның қажеттілікпен байланысы сөзсіз, бірақта эмоцияны қажеттілік қызметі деп санау заңсыз. Қанағаттанбаған қажеттілік жағымсыз ғана емес, жағымды эмоция үшін де қажет. «Мотивацияны ығыстыру немесе төмендету, - деп жазады Ю.А. Макаренко, - жағымды болып бағаланады, ал мотивацияның күшеюі – жағымсыз болып саналады. Сондықтан, мотивация әрдайым нақты, әрдайым жағымсыз(неғұрлым қажеттіліктерді сипаттайды) және жүйелі. Эмоциялар – инстинк, қажеттілік, мотивтермен байланысты психикалық процестер мен күйлердің ерекше тобы. Эмоция – өмір іс –әрекетін жүзеге асыратын сыртқы және ішкі жағдайлардың мәндік көрінісін жүзеге асырудағы субъект белсенділігін реттеуші [3. 25 б]. Эмоция бұл сыртқы және ішкі әлемнен түсетін ақпарат іс –әрекетін бағалайтын, түйсік және қабылдау субъект образ формасының субъективті образын кодтайды. (Додонов). «Эмоциялық процестер –әрекет факторына әкелетін, индивид үшін маңызды реттеудің спецификалық топ жүйесі. (Рейковский) . «Эмоция — бұл бірінші орында қоршаған ортаға деген қатынас ақпараты және де ақпарат белгісінің тұлғалық жоспарға өзгертін, көріністік психикалық іс-әрекет формасы.» (Вальдман).

Эмоция мәселесі заманауи психологияда басқа психологиялық ғылым аймағына қарағанда азырақ қарастырылған. Кез –келген психикалық құбылыс негізгі екі қызмет атқарады – бейнелеу және реттеу – эмоциялық құбылыс басқа процестерге қарағанда оны басқаша жүзеге асырады. Неғұрлым саналанған, тілмен жанамаланған танымдық процестерге қарағанда, эмоция өте ерте «бірінші деңгейлі» көрініс формасы, оның негізгі міндеті ағзаға қандай да бір құбылыстардың пайдасы мен зияны жайлы белгі беру. Бұл құбылыс белгісі жағымды және жағымсыз болып табылады. Мұндай эмоциялық «бірінші деңгейлі», «алғышарттар» неғұрлым кең, логикалық, саналы түрде бағалау тәжірбие түрінде көрсетілген (Е.Ю. Артъемева, 1980). Эмоция басымдылығы жайлы К. Обуховский (1970) жазған. Эмоция ертерек бейнелеу көрінісі ретінде адамның қажеттілік және қызығушылық аймағының терең байланысын алып жүреді. Қажеттілікпен тығыз байланыс – эмоцияның маңызды сипаттамасы. Сапалы эмоция спецификасы базалық қалыптасқан [4. 226 б] қажеттілікке тәуелді.

Эмоциялар іс -әрекеттің «ішкі реттеушісі» (А.Н. Леонтьев, 1975). Алайда эмоция мінез – құлқы реттеуші қызметін тура емес, мотивтер арқылы орындайды, сонымен қатар адамның негізгі мінез-құлық мотиві адамның өзі үшін саналанбайды, бұл эмоциялық құбылыстың ерекшелігі-оның бейсаналық аймақпентығыз байланысы, сананың бақылауымен жүретін танымдық процестен ерекшелендіріп тұратын белгісі де осы.

Сонымен эмоциялық құбылыстарға бағынатын заңдылық:туындау заңдылығы, эмоцияның қызмет етуі мен тоқтауы, олардың қалыптасу және құлау, бұзылу заңдылығы. Танымдық және эмоциялық құбылыстардың айырмашылығын мойындай тұра, олардың бір-біріне тәуелді емес, автономды екендігін дәлелдеу қате. Л.С. Выготскийдің «аффект және сана бірлігі», сонымен қатар «адам эмоциясынсыз, адам танымы да болмайды» ережесі де белгілі. Бірақ бұл бірлік сәйкестікті білдірмейді. Өзімізге белгілідей қазіргі уақытта түрлі эмоциялық күйді бөледі: стресс, үрей, қорқыныш фрустрация және т.б. Бұл түсініктер толығымен анық бөлінбеген, себебі эмоциялық күйдің нақты өлшемдері жоқ. Эмоциялық күй түсінік мазмұнының анық еместігі, психологиялық білімнің осы аймағында зерттеу жасауды қиындатады. Эмоцияны теориялық тұрғыдан түсінсек, бізге белгілідей екі ұстаным бар. Бір жағынан эмоция жайлы биологиялық өнімділік, психиканың ортаға бейімделу механизімі, екінші жағынан – эмоцияның интеллектуалды өнімділігі ақпаратың жетіспеу нәтижесі. Біріншісі П.К. Анохин концепциясы, адам мен жануар эмоциясынан сапасы, қатынасы, атқаратын қызметі тұрғысынан айырмашылық көрмеді. Екінші көзқарасбойынша П.В.Симоновтың ақпараттық теориясы, әртүрлілік эмоцияның азаюын ақпарат жетіспеушілігімен сәйкестендіретін. Эмоциялық сфераның арнайы аспектілерін бейнелегенмен, алайда екі концепцияда да эмоцияның психикалық құбылыс ретінде біртұтастығын сипаттай алмайды. «Түйсіктің эмоциялық сипаты», «эмоциялық реакция», эмоциялық күй, эмоциялық тұлғалық қасиет. Бұл әрбір типтің эмоциялық құбылысы өз заңдылық қызметі мен таралуынан сипатталады, жалпы психологиялық эмоция концепциясының құрылуында мұны ескермеуге болмайды.

